IL-LITURĠIJA FIĊ-ĊENAKLU FL-EWWEL SEKLI

L-ewwel komunità nisranija ta' l-Art Imqaddsa kienet tfittex li tiċċelebra taħt forma ritwali l-misteri tal-ħajja ta' Kristu fl-istess postijiet li fihom seħħu. Iċ-Ċenaklu kien wieħed mill-aktar postijiet maħbubin u meqjumin. Hemmhekk, fil-fatt, twieldet il-Knisja u ġiet imħarsa l-kattedra ta' San Ġakbu, l-ewwel isqof ta' Ġerusalemm, bħala sinjal tad-dinjità ta' l-ewwel waħda fost il-Knejjes. Għal din ir-raġuni l-Knisja ta' Ġerusalemm tissejjaħ «Omm il-Knejjes kollha».

Il-postijiet qaddisa, u partikolarment iċ-Ċenaklu, mill-ewwel kisbu importanza fondamentali fil-ħajja liturġika ta' Ġerusalemm, għaliex huma l-protagonisti tat-talba ewkaristika li din il-Knisja minn dejjem offriet: «Noffrulek din l-offerta, Mulej, ukoll għal dawn il-postijiet qaddisa tiegħek, li Inti imlejt bil-glorja meta urejtna fihom lil Kristu kif ukoll permezz taż-żjara ta' l-Ispirtu Qaddis tiegħek. B'mod partikolari nitolbuk għall-qaddisa u glorjuża Sijon, omm il-knejjes kollha, u għall-knejjes kollha u għall-Knisja qaddisa tiegħek, kattolika u apostolika, li hi mxerrda mad-dinja kollha» (Anáfora ta' S. Ġakbu isqof ta' Ġerusalemm).
F'dan l-istess post taċ-Ċenaklu – kif jgħid dan l-istess dokument ftit qabel - «l-Ispirtu l-aktar Qaddis, Mulej li jagħti l-ħajja [...] niżel taħt forma ta' ilsna tan-nar fuq l-Appostli kollha qaddisa, fil-kamra ta' fuq ta' Sijon il-qaddisa u l-glorjuża, fil-jum qaddis ta' Għid il-Ħamsin».
It-tradizzjoni tidentifika ċ-Ċenaklu bħala l-ambjent li fih il-Mulej deher lill-Appostli nhar Ħadd il-Għid u tmint ijiem wara, kif ukoll bħala l-ambjent li fih kienu jinġabru flimkien l-Appostli flimkien ma' Marija meta niżel fuqhom l-Ispirtu s-Santu. Iċ-Ċenaklu hu l-post li fih il-Mulej iċċelebra l-Aħħar Ikla ta' l-Għid tiegħu ma' l-Appostli, hu l-post li fih ġie magħżul Mattija flok Ġuda, fejn Marija għexet flimkien ma' Ġwanni wara t-Tlugħ fis-sema ta' Ġesù, u fejn hi temmet jiemha fuq din l-art fid-Dormizzjoni tagħha.
Id-dokumenti li jorbtu flimkien il-ġrajjiet bibliċi mal-post li fih seħħu huma ta' diversi tipi: insibu dokumenti bibliċi, apokrifi, liturġiċi u narrattivi, kif inhuma d-dokumenti storiċi u r-rakkonti tal-pellegrini tal-qedem. Fil-każ taċ-Ċenaklu jiena se nillimita ruħi biex insemmi d-dokumenti liturġiċi, għar-raġuni li huma jitkellmu b'mod espliċitu dwar iċ-ċelebrazzjonijiet li seħħew fiċ-Ċenaklu. Se nitkellmu partikolarment dwar Egeria u l-Lezzjunarji Armen u Ġorġjan.

Egeria (381-384)

Il-pellegrina Spanjola Egeria, meta titkellem dwar iċ-Ċenaklu, qatt ma ssejjaħlu b'dan l-isem, imma tippreferi l-isem «Sijon». B'dan it-titlu titkellem dwar il-Knisja mibnija fil-post li jfakkar id-dehra tal-Mulej lill-Appostli nhar Ħadd il-Għid filgħaxija («Itinerarium Etheriae» [IE] 39,5), u l-Ħadd ta' wara (IE 40,2), u fejn l-Ispirtu s-Santu niżel fil-jum ta' Pentekoste fid-disgħa ta' filgħodu (IE 43,2s). Għaldaqstant, dan hu l-post li fih kienet tinġabar il-komunità kristjana tas-seklu 4 biex tiċċelebra dawn il-ġrajjiet ta' salvazzjoni fil-jum ta' l-anniversarju tagħhom.
Barra minn dawn il-ġranet, il-komunità kienet tinġabar hawnhekk biex tiċċelebra l-Ewkaristija nhar il-Ġimgħa ta' l-ottava ta' l-Epifanija (IE 25,11), u l-Erbgħa u l-Ġimgħa taż-żmien ordinarju, fis-siegħa

EGERIA

nona (fit-3 p.m.). Fiż-żmien li jmur mill-Għid sa Pentekoste din iċ-ċelebrazzjoni kienet issir fis-sebħ («mane»), billi ma kienx ikun żmien ta' sawm. Nhar il-Ġimgħa l-Kbira kienet issir velja li kienet ittul sa sbiħ il-jum («mane») tas-Sibt. U l-istess, nhar il-Ġimgħa l-Kbira filgħodu kmieni, fil-ħin li ma kienx hemm ċelebrazzjonijiet liturġiċi bejn il-Ħamis u l-Ġimgħa, min jixtieq kien imur fiċ-Ċenaklu biex iqim il-kolonna tal-Flaġellazzjoni li hemmhekk kienet imħarsa. Egeria tirreferi kif kienu jiġu ċċelebrati d-dehriet tal-Mulej Irxuxtat u l-inżul ta' l-Ispirtu s-Santu: «Nhar Ħadd il-Għid, wara li jintemm il-"lucernarium" [għasar], jiġifieri fl-Anástasis [Qabar ta' Kristu], il-poplu kollu jakkumpanja lill-isqof fil-post ta' Sijon, fost il-kant ta' l-innijiet. Malli jaslu hemmhekk, kienu jitkantaw l-innijiet proprji tal-ġurnata u tal-post, tingħad talba u tinqara s-silta ta' l-Evanġelju fejn jiġi rrakkontat li f'dak l-istess jum il-Mulej daħal f'dan l-istess post, fejn illum tinsab din l-istess knisja ta' Sijon, u deher lid-dixxipli għalkemm il-bibien kienu magħluqa. Dakinhar wieħed mid-dixxipli, jismu Tumas, ma kienx magħhom. Imma meta ġie lura, hekk kif l-Appostli l-oħrajn qalulu li huma kienu raw lill-Mulej, hu qalilhom: "Jekk ma narax ma nemminx" (Ġw 20,25). Wara li tinqara din is-silta, mill-ġdid tingħad talba oħra, jitbierku l-katekumeni u l-kumplament tal-fidili, u kull wieħed imur lura lejn daru meta tkun it-tieni siegħa tal-lejl» (IE 39,4s). Il-Ħadd ta' l-Ottava ta' l-Għid ukoll kienet issir ċelebrazzjoni fl-Anástasis (il-Post tal-Qawmien, jew il-Qabar ta' Kristu) u fuq is-Salib (fuq il-Kalvarju). Din kienet tkun il-"lucernarium", jew Għasar: «Minn hawn il-poplu kollu, mingħajr eċċezzjoni, filwaqt li jkanta innijiet, kien jakkumpanja lill-isqof sal-knisja ta' Sijon; malli jaslu hemmhekk, fl-istess mod kienu jgħidu l-innijiet li jaqblu mal-post u mal-ġurnata; jinqara mill-ġdid l-Evanġelju li fih jiġi rrakkontat kif, fl-ottava ta' l-Għid, il-Mulej daħal fejn kienu jinsabu d-dixxipli

u ċanfar lil Tumas tan-nuqqas ta' fidi tiegħu. Jixxandar dan il-qari kollu; imbagħad issir talba, u wara li jitbierku l-katekumeni u l-fidili, skont id-drawwa, kulħadd jerġa' lura lejn id-dar, bl-istess mod kif kienu għamlu nhar Ħadd il-Għid, jiġifieri fit-tieni siegħa tal-lejl» (IE 40,2).

F'Ħadd Għid il-Ħamsin kienu jsiru żewġ laqgħat liturġiċi fuq is-Sijon: l-ewwel waħda filgħodu, fis-siegħa tat-terza (9 a.m.), wara ċ-ċelebrazzjoni ewkaristika fil-«Martyrium» (il-knisja kbira li kien hemm quddiem ir-rotunda tal-Qabar ta' Kristu), u t-tieni laqgħa filgħaxija wara ċ-ċelebrazzjoni quddiem is-Salib (il-Kalvarju). Filgħodu, «meta tintemm iċ-ċelebrazzjoni fil-"Martyrion", il-poplu kollu mingħajr eċċezzjoni jakkumpanja lill-isqof lejn is-Sijon filwaqt li jitkantaw innijiet, b'tali mod li jaslu fil-knisja tas-Sijon eżatt fis-siegħa tat-terza. Malli jaslu hemmhekk, tinqara s-silta ta' l-Atti ta' l-Appostli li fiha jingħad kif l-Ispirtu niżel b'mod li l-Appostli nstemgħu jitkellmu f'diversi ilsna u kulħadd fehem dak li kienu qed jgħidu; imbagħad, skont l-ordni tar-rit, tiġi ċċelebrata l-Ewkaristija. Il-presbiteri jitkellmu dwar dak li jkun inqara, għaliex fuq is-Sijon, fejn illum hemm knisja oħra, isir l-istess kif isir wara l-Passjoni tal-Mulej biex titfakkar il-ġemgħa ta' l-Appostli miġbura flimkien; għaldaqstant hemmhekk tinqara s-silta ta' l-Atti ta' l-Appostli. Imbagħad, skont ir-rit, tiġi ċċelebrata l-Quddiesa, issir l-offerta, u mbagħad jintbagħat il-poplu» (IE 43,2s).

Filgħaxija wkoll jasal fuq is-Salib (Kalvarju) «il-poplu kollu, mingħajr ma jonqos ħadd mill-insara, u jakkumpanjaw lill-isqof sal-knisja ta' Sijon bil-kant ta' l-innijiet. Meta jaslu hemmhekk, jinqraw is-siltiet li jaqblu mal-ġurnata, jingħadu salmi u antifoni, issir talba, tingħata l-barka lill-katekumeni u lill-fidili, u mbagħad dawn jintbagħtu. Qabel ma joħorġu kollha kemm huma jersqu biex ibusu l-id ta' l-isqof, u wara kulħadd imur lura lejn id-dar għal xi nofs il-lejl» (IE 43,8s).

Skont Egeria mela, is-Sijon

hi l-post li fih kienet tiltaqa' l-ġemgħa liturġika f'jiem determinati u li fih jitfakkru l-ġrajjiet li seħħew hemmhekk: partikolarment id-dehriet tal-Mulej u d-don ta' l-Ispirtu s-Santu.

Il-Lezzjunarju Armen (seklu 5)

Il-Lezzjunarju Armen (traduzzjoni tal-Lezzjunarju oriġinali, miktub bl-ilsien grieg, tal-liturġija ta' Ġerusalemm) jindikalna diversi ċelebrazzjonijiet li kienu jsiru fil-post ta' Santa Sijon, bl-indikazzjoni tas-siltiet li kienu jixxandru. Iċ-ċelebrazzjonijiet kienu jsiru fir-raba' jum ta' l-ottava ta' l-Epifanija, nhar ta' Erbgħa u nhar ta' Ġimgħa tas-sitt ġimgħat tas-sawm jew ir-Randan, fil-għaxar siegħa (4 p.m.), nhar Ħamis ix-Xirka, nhar Ħadd il-Għid, l-Erbgħa ta' l-Ottava ta' l-Għid, il-Ħadd ta' l-Ottava ta' l-Għid u Ħadd Għid il-Ħamsin. Barra minn dawn iċ-ċelebrazzjonijiet li huma marbutin mal-misteru ta' Kristu, kienet issir ukoll ċelebrazzjoni nhar il-25 ta' Diċembru. F'dan il-jum, filwaqt li f'postijiet oħrajn kien jiġi ċċelebrat il-Milied, f'Ġerusalemm kienet issir il-kommemorazzjoni ta' San Ġakbu u David. B'dan il-mod kienet tiġi ċċelebrata l-istorja tas-salvazzjoni fl-aspett doppju tagħha ta' profezija u realtà. Il-profezija kienet rappreżentata minn David, sultan ta' Sijon, u figura minn qabel tal-Messija; filwaqt li r-realtà tas-salvazzjoni kienet rappreżentata minn San Ġakbu, ħu l-Mulej, bħala l-ewwel isqof ta' Ġerusalemm u dak li kompla l-opra ta' Ġesù kap, u li l-ministeru tiegħu kien isib it-tifsira ġeografika tiegħu f'Sijon il-ġdida, fejn sallum għadha mħarsa l-kattedra tiegħu. Jekk Sijon kienet il-belt ta' David u l-kapitali tal-poplu l-magħżul, Sijon il-ġdida hi s-sede oriġinali tal-Knisja l-ġdida, tal-poplu l-ġdid, u għaldaqstant ta' dik li hi «Omm il-Knejjes kollha». Fil-jum ta' Ħamis ix-Xirka («Ħamis il-Għid tal-Patt il-Qadim»), wara s-seba' siegħa (1 p.m.) kienet issir ċelebrazzjoni ewkaristika doppja: fil-«Martyrion» u mbagħad wara s-Salib («post Crucem»). Immedjatament wara l-poplu kien imur fuq Sijon fejn kien isir qari jixbah lil dak li jkun sar fil-«Martyrion» u li fih kien jiġi nkluż dak ta' l-Aħħar Ikla

(S 22; 1Kor 11,23-32 u Mk 14,1 jew 12-26). Dan kien sinjal evidenti li ċ-Ċenaklu kien jiġi identifikat b'mod proprju mal-post ta' l-Aħħar Ikla tal-Mulej. Filgħaxija ta' Ħadd il-Għid, wara li mill-Anástasis kienu jmorru lejn Sijon, il-fidili kienu jkantaw is-salm 149 u jxandru s-silta evanġelika tad-dehra tal-Mulej. Il-fatt evanġeliku kien għaldaqstant jiġi ċċelebrat fl-istess post u fl-istess siegħa tal-jum li fih seħħ (cfr. Ġw 20,19-25).

Nhar l-Erbgħa ta' wara Ħadd il-Għid ukoll kien hemm din l-ordni ta' qari (S 147; Atti 3,22-4,12; Ġak 1,1-12; Hallelujah u Lq 24,36-40). Kienet issir it-tifkira tad-dehra tal-Mulej li saret filgħaxija ta' Ħadd il-Għid proprju liż-żewġ dixxipli li kienu mexjin lejn Għemmaws, u li waqt il-vjaġġ għamlu l-esperjenza tal-laqgħa tagħhom mal-Mulej Irxuxtat (Lq 24,36).

Nhar il-Ħadd ta' l-Ottava ta' l-Għid kienet issir laqgħa liturġika fuq Sijon bl-iskop li titfakkar id-dehra tal-Mulej f'dak il-jum (S 149; Ġw 20,26-31).

Il-Ħadd ta' Pentekoste kienu jsiru żewġ laqgħat fuq is-Sijon skont dan il-Lezzjunarju. L-ewwel kienet issir fis-siegħa tat-terza, wara l-Ewkaristija tal-«Martyrion». Kien jitkanta s-salm 142 u jinqraw is-siltiet ta' l-Atti ta' l-Appostli (2,1-21) li huma marbutin mal-ġrajja tal-miġja ta' l-Ispirtu s-Santu, kif ukoll is-silta ta' l-Evanġelju ta' Ġwanni li jitkellem dwar il-wegħda ta' l-Ispirtu (Ġw 14,25-29 jew 31). Il-laqgħa ta' filgħaxija kellha l-iskop li tapprofondixxi l-misteru ċċelebrat bl-istess kliem tal-Mulej (S 142; Ġw 14,15-24), li jwiegħed lid-dixxipli d-don ta' l-Ispirtu tal-verità bħala Dak li jkun id-Difensur tagħhom li jfarraġhom wara t-tluq ta' Kristu minn magħhom.

Il-Lezzjunarju Armen iżid, ma' dak li kitbet Egeria, li barra mit-tifkiriet tad-dehriet tal-Mulej u ta' l-inżul ta' l-Ispirtu, fis-Sijon kienet issir ukoll it-tifkira ta' l-Aħħar Ċena u dik ta' San Ġakbu u David.

Il-Lezzjunarju Ġorġjan (sekli 6-8)

Skont il-Lezzjunarju Ġorġjan (traduzzjoni fil-lingwa Ġorġjana mill-oriġinal Grieg) iċ-ċelebrazzjoni ta' David u San Ġakbu l-ewwel isqof ta'

Ġerusalemm, ma kinetx issir fil-25 ta' Diċembru, imma fis-26, biex hekk fil-25 jiġi ċċelebrat il-Milied. Is-27 ta' Diċembru kienet issir il-kommemorazzjoni ta' San Stiefnu fid-«diacónicon» (post tas-servizz liturġiku, jew sagristija) tal-knisja ta' Sijon. Imbagħad, f'relazzjoni mas-sena liturġika, għandna s-«sinaxis» jew il-laqgħa liturġika tar-Randan u tal-Ġimgħa l-Kbira, li kienet tkun imqassma kif sejrin naraw.
Ir-Randan kien jikkonsisti minn sitt ġimgħat, li qabilhom kien hemm tħejjija ta' ġimagħtejn oħra. Fl-ewwel Ħadd taż-żmien qabel ir-Randan l-insara kienu jibdew l-astinenza mil-laħam, filwaqt li fit-tieni ġimgħa kienu jieqfu wkoll mil-latticini. Fl-ewwel ġimgħa tar-Randan kienet issir il-laqgħa liturġika l-Erbgħa u l-Ġimgħa. Fis-sitt ġimgħat tar-Randan kienu jmorru fis-Sijon nhar ta' Ġimgħa tal-ġimgħat kollha, nhar ta' Erbgħa bejn it-tieni u s-sitt ġimgħa, nhar ta' Tlieta tat-tielet u r-raba' ġimgħa, nhar ta' Ħamis fit-tielet, raba' u ħames ġimgħa, u nhar ta' Tnejn fil-ħames u s-sitt ġimgħa, u t-Tnejn tal-Ġimgħa mqaddsa.
It-Tnejn tal-Ġimgħa mqaddsa, fuq is-Sijon, waqt il-Għasar, kien jinqara l-Evanġelju ta' Mattew 20,17-28, fejn il-Mulej iħabbar il-passjoni u l-qawmien tiegħu, wara li omm l-appostli Ġakbu u Ġwanni titlob għal uliedha l-post ta' l-unur maġenb it-tron ta' Kristu sultan.
Nhar Ħamis ix-Xirka kienet issir l-aħħar laqgħa liturġika fi ħdan il-vġili kbira ta' bil-lejl. Is-siltiet evanġeliċi li kienu jinqraw (Ġw 18,3-27 u Lq 22,54-23,31) kienu jirreferu għat-tradiment u għall-arrest ta' Ġesù fil-ġnien tal-Ġetsemani, għal Ġesù meħud fid-dar ta' Anna missier il-mara ta' Kajfa, għaċ-ċaħdiet ta' Pietru, għall-interrogatorju ta' Ġesù fid-dar tal-qassis il-kbir Kajfa, għal Ġesù quddiem Pilatu u Erodi u għat-tlugħ lejn il-Kalvarju.
Nhar Ħadd il-Għid il-Kbir kienet issir laqgħa liturġika fuq is-Sijon filgħaxija, li fiha kien jiġi ċċelebrat il-«lucernarium», jew l-Għasar. F'dan il-kuntest kien jiġi mxandar l-Evanġelju ta' Ġwanni 20,19-25 li jirrakkonta d-dehra ta' Ġesù irxuxtat lid-dixxipli meta l-bibien kienu magħluqin u fl-assenza ta' Tumas. Silta oħra evanġelika li kienet tinqara skont manuskritt tal-Lezzjunarju Ġorġjan kienet dik ta' Luqa 24,13-35, li tirrakkonta d-dehra tal-Mulej irxuxtat lid-dixxipli ta' Għemmaws.
Nhar l-Erbgħa ta' l-Ottava ta' l-Għid kienet issir laqgħa liturġika oħra fuq is-Sijon li fiha kienu jinqraw l-Atti ta' l-Appostli 3,1-21, jiġifieri

s-silta li tirrakkonta dwar Pietru u Ġwanni li jitilqgħu fit-tempju fid-disa' siegħa u jfejqu l-magħtub. Kien jinqara wkoll Ġakbu 1,13-19 u Luqa 24,13-35. Din is-silta evanġelika tirreferi, kif diġà rajna, għall-episodju ta' Għemmaws.
Il-Ħamis ta' l-Ottava ta' l-Għid kien jitfakkar l-episodju tat-talb ta' l-Appostli flimkien ma' Marija Omm Ġesù. X'aktarx li kienu jitfakkru wkoll l-elezzjoni ta' Mattija (Atti 1,12ss), is-silta ta' Ġakbu 2,1-13 u l-Beatitudni (Mattew 5,1-12).
Waħda mis-siltiet tal-qari ta' l-Erbgħa tar-raba' ġimgħa ta' l-Għid hi dik ta' l-Atti ta' l-Appostli 20,7-21. Titkellem dwar il-ġemgħa ewkaristika tal-Ħadd li fiha ħa sehem Pawlu, u li fiha jissemma l-ġest tal-«qsim tal-ħobż», u dwar il-vjaġġ bil-baħar li jagħmel l-Appostlu tal-ġnus biex jasal Ġerusalem għal jum Għid il-Ħamsin.
Jidher stramb li skont il-manuskritti tal-Lezzjunarju Ġorġjan, is-silta ta' l-Atti ta' l-Appostli li tirrakkonta l-inżul ta' l-Ispirtu s-Santu fit-tielet siegħa (2,1-21) ma kinetx tinqara fuq is-Sijon imma fil-«Martyrion» waqt iċ-ċelebrazzjoni ta' l-Ewkaristija, kif ukoll fil-post ta' l-Axxensjoni wara n-nona. Fuq is-Sijon kien jinqara Ġwanni 16,5-15, jiġifieri l-wegħda ta' l-Ispirtu s-Santu fil-kuntest ta' l-Aħħar Ċena, u wara dan l-insara kienu jirritornaw mill-Għolja taż-Żebbuġ, u jmorru fl-Anástasis, fejn kienu jaslu tard mhux ħażin.
Il-Lezzjunarju Ġorġjan juri bidla ta' orjentament liturġiku fuq is-Sijon rigward għal dak li rajna fil-każ tal-Lezzjunarju Armen. Ma jindikax iċ-ċelebrazzjoni ta' l-Aħħar Ċena u lanqas is-silta tal-miġja ta' l-Ispirtu s-Santu. Rigward il-kalendarju, jittrasferixxi it-tifkira tal-25 ta' Diċembru għas-26; fil-jum tas-27 ta' Diċembru jfakkar lil San Stiefnu u jgħid li t-tifkira tal-qaddis tiġi ċċelebrata fid-«diacónicon» tal-knisja ta' Sijon.

Konklużjoni

Mid-dokumentazzjoni li analizzajna jidher li ċ-Ċenaklu jew Sijon jiġi identifikat mal-post tad-dehriet tal-Mulej nhar Ħadd il-Għid u nhar il-Ħadd ta' wara (Ottava ta' l-Għid), kif ukoll bħala l-post ta' l-inżul ta' l-Ispirtu s-Santu.
Ir-rabta taċ-Ċenaklu mat-tifkira ta' l-Aħħar Ċena ma tidhirx fil-Lezzjunarju Armen, imma dan ma jfissirx li fi żmien Egeria l-insara ma kinux ifakkru din il-ġrajja f'dan il-post. Fil-fatt, l-interess liturġiku-teoloġiku ta' Ħamis ix-Xirka jidher fl-

identifikazzjoni tal-post fejn il-ġemgħa kienet tingabar nhar ta' Ħadd, jiġifieri fil-«Martyrion», bl-aspett ta' l-ikla mqaddsa taċ-ċena tal-Mulej u billi jingħaqdu flimkien din l-ikla ma' l-aspett sagrifikali u ritwali tagħha, marbut fiżikament mal-Kalvarju, fejn kienet tiġi ċċelebrata t-tieni Quddiesa. Fi żmien il-Lezzjunarju Armen jidher li kienet reġgħet qabdet id-drawwa tipikament marbuta ma' Ġerusalemm, li tiċċelebra l-liturġija «marbuta mal-jum u mal-post», u għalhekk wara ċ-ċelebrazzjoni tat-tieni Quddiesa wara l-Kalvarju («post Crucem»), kif tgħid Egeria, kulħadd kien imur fuq is-Sijon u hemmhekk kienu jinqraw siltiet ta' qari jixbhu lil dawk li jkunu nqraw fil-«Martyrion», mingħajr iżda ma jingħad li kienet tiġi ċċelebrata l-Ewkaristija għat-tielet darba. Ta' min iżid il-fatt li r-rabta ta' Sijon jew Ċenaklu mad-dehriet ta' Kristu Irxuxtat fi nżul ix-xemx ta' Ħadd il-Għid il-Kbir jagħtu lil dan il-post importanza primarja f'relazzjoni mal-jum tal-Ħadd, importanza li hi marbuta mal-post qaddis ta' l-Anástasis, fejn filgħodu ta' jum l-Għid tiġi ċċelebrata t-tifkira tal-qawmien mill-imwiet fil-post li fih seħħet. Hekk jidher li ċ-Ċenaklu wkoll hu marbut mal-misteru tal-Qawmien mill-Imwiet ta' Kristu. Fil-Qabar kienu l-anġli li ħabbru l-qawmien tal-Mulej Ġesù, filwaqt li fiċ-Ċenaklu kien il-Mulej innifsu ħaj fil-persuna tiegħu li ħabbar dan il-misteru lill-Appostli. B'hekk iċ-Ċenaklu hu post marbut intimament mal-misteru ta' Jum il-Mulej, il-Ħadd.

Iċ-Ċenaklu jfakkarna f'Jum il-Mulej, u b'mod partikolari f'Jum Għid il-Ħamsin, billi hu l-post li fih titwieled il-Knisja bil-qawwa tan-nifs ta' l-Ispirtu s-Santu u fejn il-Mulej jirrivela l-Ħadd ta' Pentekoste bid-don ta' l-Ispritu tiegħu.

L-Ewkaristija, li titwieled fiċ-Ċenaklu, hi l-ġrajja karatteristika ritwali tal-Jum tal-Mulej, u għalhekk hu evidenti li hemm rabta doppja bejn iċ-Ċenaklu u l-jum tal-Ħadd. Dan kemm minħabba r-relazzjoni ma' l-Ewkaristija, kif ukoll minħabba r-relazzjoni mad-dehriet ta' l-Irxuxtat. Bħala konsegwenza ċ-Ċenaklu jiġi magħqud maċ-ċelebrazzjoni tal-Ħadd bl-istess mod kif l-Anástasis hu marbut mal-Qawmien mill-Imwiet tal-Mulej.

Enrique Bermejo OFM